

31-12-1975

Heeft Middellie op dezelfde plaats gelegen?

Heeft het Zeevangsdorp Middellie, zoals wij dat kennen, in oude tijden op dezelfde plaats gelegen als nu? Is het vroegere dorpje Middel-A in het jaar 1212 ook door de grote watersnood weggevaagd en op een andere plaats herbouwd? Deze en nog meer vragen hebben ons beziggehouden bij het onderzoeken omtrent het verleden van dit dorp.

Wij zijn – voorzichtig uitgedrukt – tot de conclusie gekomen dat we niet ver van de waarheid af zullen zitten door de stellingname dat het oorspronkelijke dorp in de beginperiode van haar bestaan, toen het mogelijk een nederzetting was, omstreeks de eerste eeuw na Chr., meer oostelijk heeft gelegen. Door het bezichtigen van oude kaarten en het andere ons ten dienste staande materiaal en informatiebronnen zijn we tot die gedachte gekomen en willen hieronder nader uiteenzetten hoe wij tot die conclusie zijn gekomen.

Wij hebben in het verleden al eens geschreven over de grote watersnood van 1212, toen vele dorpen door het water werden verzwolgen. Enkelen werden nooit meer opgebouwd (zoals het in de Zeevang gelegen hebbende St. Raeffeldam), terwijl andere dorpen werden herbouwd en een nieuw bestaan begonnen. Het brede vaarwater de Ye dat vanuit de Zuiderzee – althans volgens een kaart van 1288 – landinwaarts de polder Seevanck instroomde, kreeg een dam in dat water waardoor Yedam (Edam) ontstond.

Was Middell-Y dezelfde plaats als Middel-A?

De Ye noordwaarts volgende zou – volgens bronnen – halverwege dat water, een nederzetting hebben gelegen, dat aangeduid werd als Middel-A of ook wel Middell-Ye. Middell betekent dus hier midden; A=water, letterlijk vertaald “middenwater”. Met andere woorden: deze nederzetting heeft aan het water het Ye gelegen en niet op de plaats zoals wij die kennen. Wij werden in die mening gesterkt, toen wij een bron ontdekten, waarin vermeld werd dat Middell-A “gelegen was aan een water, waarvan aan de oevers huizen waren gebouwd”. Door de aanwezigheid van dat water – en met dit water wordt o.i. de Ye genoemd – werd het dorp in twee delen verdeeld. Vervolgens vonden we een bron die iets over huizen in de banne Middellie die “an Edam staan”, vermeldde. Hieruit leiden we af dat de houten huizen of hutten van de toenmalige bewoners vrij dicht bij Edam waren gebouwd.

Dam

Als wij uit bovenstaande kunnen opmaken dat Ye-dam (Edam) een dam in de Ye is geweest, dan kan o.i. Middel-Ye of Middel-A gelegen zijn midden aan het water Ye. Dan kan onze conclusie juist zijn dat het oorspronkelijke dorp meer oostwaarts moet hebben gelegen nl. langs beide zijden van het tegenwoordige Die, het vroegere Ye. Oostelijk gelegen van de voormalige "Jaagweg".

Wij hebben verder geïnformeerd naar de oorsprong van het dorp en lazen in het Aardrijkskundige woordenboek der Nederlanden van 1843: Middellie heeft, volgens sommigen, de naam gekregen, omdat het oudtijds tussen twee Yën gelegen was, gelijk er nog een binnenlands stroompje de U=Ye tussen de bannen Middellie en Warden loopt. De andere Ye, werd gezegd, zal het water geweest zijn dat de Purmer wordt genoemd.

Anderen zeggen dat het genoemd werd omdat het midden in het stroompje de Ye lag, waarvan echter, door het aanleggen van een trekvaart (de jaagweg), enz., nu meer als gescheiden is. Middellie kan dus volgens de bronnen oudtijds direct langs de Ye hebben gelegen, waardoor onze conclusie waarschijnlijk niet ver van de waarheid af kan liggen. Zekerheid hebben we niet, doch grondonderzoekingen nabij het Die zouden misschien dat raadsel kunnen oplossen. Misschien laat de toekomst nog eens nadere bijzonderheden los als (amateur)archeologen zich nog eens met grondonderzoek in die omgeving gaan bezighouden om een tipje van de sluier op te lichten.

Tol

We keren terug naar het huidige Middellie. Hoe is dat dan ontstaan, zal men zich afvragen? Noordelijk van het meer Purmer bevond zich een tol nabij het gehucht Haviswyc (Akswijk). Door deze tol voeren schepen van de vissers uit Middellie het meer op. Hoelang die tol dienst heeft gedaan is niet bekend, doch hij is later gedicht en het gehucht Havicwyc, dat vroeger tot de banne Oost-Kwadijk behoorde, verenigde zich later met het dorp, dat, zoals bronnen vermeldden, ontstond nadat in polder de Zeevang "een willekeurige weg was aangelegd", waarmee Middellie werd bedoeld.

Het is wel interessant te weten hoeveel malen de naam van het dorp is veranderd, de manier waarop het werd geschreven, dan wel uitgesproken. Het is bekend dat men in het verleden niet zo nauw nam me betrekking tot de manier van schrijven, wat zijn oorsprong vond in de manier waarop het uitgesproken werd.

De naam Middel-A of Middel-Ye beschreven wij reeds, want die kwam voor op de ouds bekende kaart. Omstreeks 1514 wordt de naam beschreven als Middellie en een 60-tal jaren later, in 1575 tekende een zekere Joost Jansz. Een kaart op de 31 juli van dat jaar, waarop hij de naam vermeldde als Middellie. Weer een iets andere schrijfwijze komt voor op de kaart van " 't Hoogheemraetschap van de Uytwaterende Sluizen in Kennemerlant ende West-Frieslandt", vermoedelijk daterende rond 1650, namelijk als Middellie. Verder vonden we de naam ook nog vermeld als Midlye en ook als Medelye, terwijl we op bijgaand kaartje van de Zeevang uit 1537 van

een zekere Jacob van Deventer de naam vermeld staat als Madelier. Hoe die meneer van Deventer aan deze schrijfwijze komt is ons helemaal een raadsel en we zullen dit dan maar laten voor wat het is. Hoewel in het boekje "Edam de schone slaapster" wordt geschreven: "Om de Purmer liggen Madelier, Quadijk en Purmerende"

Wij gaan nu even het dorp bekijken zo rond het jaar 1750. In die tijd stonden er in het dorp 154 huizen en 4 molens. Wat de oorzaak geweest is, is ons onbekend, maar in 1632 stonden er meer huizen, nl. 207. Misschien was er van een terugval sprake, wat zich voortzette tot het einde van 1500 toen het woningtotaal was gezakt tot 145. De bewoners van het dorp hebben door de eeuwen heen hun inkomsten kunnen verkrijgen door de landbouw en veeteelt, waarbij de veehouders zich veel bezig hielden met het maken van kaas, terwijl daarbij de melkerij een vrij goede bron van inkomsten was. De gemaakte "Edammer kazen" vonden niet alleen in het binnenland, doch ook in het buitenland een goede aftrek.

Behalve dat een groot deel van de bewoners zich toelegde op de landbouw, woonden er in Middellie, alsmede in Akswijk, dat later tot Middellie behoorde, veel schippers en matrozen, die ter visvangst gingen op eigen schepen. Er waren echter ook ingezetenen, die in dienst waren van nabuur dorp Kwadijk.

In dit dorp bevond zich een assurantie voor de zeevarenden, n.l. de Zeevarende Bos, waarbij een aantal schippers en matrozen uit Middellie stonden ingeschreven. Zij betaalden aan deze instelling hun premie. Indien één van hem iets overkwam, of dat ze gevangen werd genomen door de Portugezen of Turken, dan werden zij vrijgekocht. Of ook: indien een zeeman tijdens zijn werk op zee verdrong, ontvingen de weduwe en kinderen een geldelijke ondersteuning.

Verstandhouding

Oudtijds viel de banne Middellie onder de stad Edam. Zij was onderhorig aan de burgemeesteren, hetgeen niet altijd een goede verstandhouding tot gevolg had. Er ontstonden wel eens geschillen, doch dat werd beter toen Middellie op 11 maart 1414 het stadsrecht van Edam verkreeg. Dat behelsde dat Middellie een eigen bestuur kreeg, een z.g. "vredemakerscollege" van drie leden. Zij konden beslissingen nemen aangaande zaken het dorp en haar inwoners betreffende, doch zij dienden rekening en verantwoording af te leggen aan Edam.

Zoals men tegenwoordig belasting betaald, vond dat vroeger plaats onder het motto "het betalen van pondschoot". Zo bepaalde het Zeevangse dorp Kwadijk, althans volgen de "Informacie", "67 ponden 1 ½ vierendeel, daer onder zijn 26 vierendeel". Deze betaling had betrekking op de bezittingen. Het betalen van het aantal ponden schot (=geldende rekeneenheid) lag voor Middellie anders; de veehouders en de andere eigenaren betaalden niet naar aantal doch naar grootte der landerijen.

Zoals wij in dit artikel hebben opgemerkt behoorde Akswijk tot Middellie. Het zou te ver voeren in dit overzicht iets over deze "tamelijke Buurt" te schrijven, zodat wij besloten hebben over enige tijd hier meer gegevens over te publiceren.

C. Lenstra